

UDK:81'132'33

Mehrinigor AXMEDOVA,
BuxDU dotsenti, PhD

O'zDJTU dotsenti, PhD Sh.Usmonova taqrizi asosida

“SPIRITUAL MAN” VA “KOMIL INSON”LIK DARAJASIGA ERISHISHNING GRADATSION TAHLILI: INGLIZ VA O'ZBEK JAMIYATIDA “MA'NAVİYAT” TUSHUNCHASI

Annotatsiya

Maqolada ingliz jamiyatida “spiritual man” darajasiga erishishning yetti bosqichi hamda o'zbek jamiyatida ma'naviy kamolotning eng yuqori cho'qqisi komillikka erishish yo'llari tahlil qilingan. Har ikkala qarashlarning nazariy asoslari olimlarning tahlillari asosida ochib berilgan, muallifning taxminiy gradatsion bosqichlar diagrammasi taqdim qilingan. Arab tilidagi “al-inson al-komil” tushunchasi va ruhning yetti osmondan joy olishidagi bosqichlar tahlili asosida “komil inson” tushunchasi tahlili keltirilgan.

Kalit so'zlar: Spiritual man, ma'naviyatli inson, komil inson, komillikka erishish, bosqich, gradatsiya.

ГРАДАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ ДОСТИЖЕНИЯ УРОВНЯ «SPIRITUAL MAN» И «КОМИЛ ИНСОН»: ПОНЯТИЕ «ДУХОВНОСТЬ» В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация

В статье анализируются семь этапов достижения уровня «духовного человека» в английском обществе и пути достижения совершенства, высшей вершины духовной зрелости в узбекском обществе. На основе анализа ученых раскрыты теоретические основы обоих взглядов, представлена примерная авторская схема стадий градаций. На основе арабской концепции «аль-инсан аль-каamil» и анализа этапов пребывания души на семи небесах представлен анализ понятия «совершенный человек».

Ключевые слова: Духовный человек, духовный человек, совершенный человек, достигающий совершенства, стадия, градация.

A GRADATIONAL ANALYSIS OF REACHING THE LEVEL OF "SPIRITUAL MAN" AND "KOMIL INSON": THE CONCEPT OF "SPIRITUALITY" IN ENGLISH AND UZBEK SOCIETY

Annotation

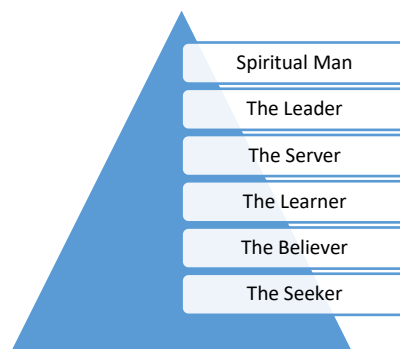
The article analyzes the seven stages of reaching the level of "spiritual man" in English society and the ways to achieve perfection, the highest peak of spiritual maturity in Uzbek society. The theoretical foundations of both views are revealed based on the analysis of scientists, the author's approximate gradation stage diagram is presented. Based on the Arabic concept of "al-insan al-kamil" and the analysis of the stages of the soul's placement in the seven heavens, the analysis of the concept of "perfect human" is presented.

Key words: Spiritual man, spiritual person, perfect person, reaching perfection, stage, gradation.

Kirish. Ingliz jamiyatida “spiritual man” (ma'naviyatli shaxs) tushunchasi Alloh Taoloning eng yaxshi sifatlariga ega bo'lgan shaxslarga nisbatan ishlatiladi. “The fruit of the Spirit is love, joy, peace, forbearance, kindness, goodness, faithfulness, gentleness and self-control. Against such things there is no law” (Galatians 5:22-23). [8] Ya'ni ruhan kuchli, ma'naviyatli insonda sevgi, quvonch, tinchlik, bag'rikenglik, mehribonlik, yaxshilik, sodiqlik, muloyimlik va o'zini tuta bilish kabi xislatlar mavjud bo'ladi.

Tahlil va natijalar. Spiritual man darajasiga erishishning 7 bosqichi bo'lib, bular:

- 1-bosqich. Halollik/qabul qilish;
- 2-bosqich. Adolat;
- 3-bosqich. Umid;
- 4-bosqich. Kechirimlilik;
- 5-bosqich. Iymon;
- 6-bosqich. Jasorat;
- 7-bosqich. Ma'naviyat.

1-jadval. Ingliz tilida “Spiritual man” (komil inson) yaralishining gradatsiyasi.

Xuddi shu ma'noda, spirituality ingliz tilidan "ruhiyat" ma'nosini bildirib, ruh jismi va insonni harakatga keltiruvchi va takomillashtiruvchidir.

Ruh darajalari va jism darajalari yetti osmondan o'rin topdi va ular quyidagilar:

Imonlilar ruhi

Taqvo ahli

Zohidlar

Donishmand hakimlar

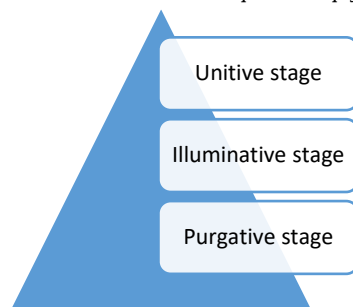
Avliyolar

Anbiyolar

Mursal payg'ambarlar

Demakki, eng yuqori osmonda eng mukammal, komil insonlar- payg'ambarlar ruhlari o'rin oldi.

Ma'naviy yuksalish barcha din vakillari uchun xos bo'lib, ularda asosan shukronalik, rahm-shafqat, ruhan poklanish va yuksalish, qalban Allohga bo'lgan muhabbatni his qilish kabi xususiyatlarga ega bo'lishadi. "Spiritual man" (komil inson) darajasiga erishish uchun bosqichma-bosqich rivojlanishning uch bosqichini o'z ichiga oladi: tozalash bosqichi, yorug'lik bosqichi va birlashtiruvchi bosqich. Bu bosqichlarni quyidagi jadvalda ko'rsatamiz:

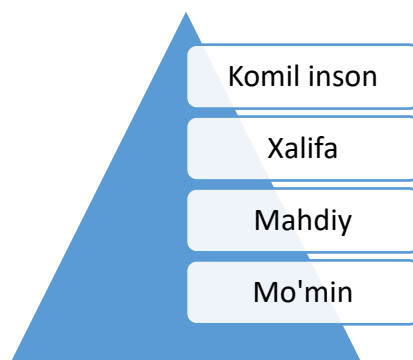

2-jadval. Spiritual man darajasiga erishish bosqichlari.

Ingliz jamiyatidagi "spiritual man" insondagi ilohiy ruh tushunchasi bilan bog'liq bo'lib, ilohiy ruh tabiatining to'rt unsuridan iborat jismi (tuproq, xavo, suv, olov)dir. Ruh qancha yuksalsa, inson shuncha yuqori martabalarga erishadi va Mutlaq mohiyat tomon boradi. Spiritual man darjasiga erishish uchun inson o'zligini anglash yo'lini bosib o'tishi, inson va iloh yaqinligiga erishishi zarur.

So'fiylikda Al-Inson al-Komil (arabcha: الكامل الإنسان) — Allohning yerdagi noibi va barcha ma'naviy xislatlar namoyon bo'lgan ideal shaxs) tushunchasi Halloj tomonidan kiritilgan bo'lib, diniy jihatdan oliy ma'naviy yetuklikka erishgan mo'minlarga nisbatan ishlatiladi. Bu ta'limot

insonning barcha mukammal ilohiy sifatlarini, barcha moddiy va ma'naviy darajalarni o'z ichiga olgan haqiqat. Bu so'fiylik ta'limotiga rioya qilib ruhiy jihatdan mukammal, ilohiy irodali shaxlar yaraladi. Alloh taoloning barcha sifatlarining eng oliy timsoli, ma'naviy yetuk va haqiqiy komil inson — Muhammad (s.a.v.) payg'ambaridir. Komillik martabasiga yetish uchun insonda pok ilohiy ishq, Haq va haqiqat, sof insoniy xislatlar, kamolot kasb etish, ishq va inson konsepsiyalari, soflik, saxovat, axiylik, fatiylik, himmatli, iymonli, diyonatli, mardlik, javonmardlik, oliyhimmatlik, kamtarinlik, to'g'riso'zlik, avliyolik, valiylik, so'fiylik, oriflik sifatleri bo'lishi kerak.

3-jadval. Islom olamida ma'naviy yetuk inson- "Komil inson" tushunchasi gradatsiyasi

Ma'naviyat insonga xos xususiyat, u tafakkur va tasavvur, fikr-tuyg'ular, g'oya va orzularga ega va ularni amalga oshira oladi. Ijtimoiy fanlarning o'rganish obyekti sifatida inson madaniy borliq, ma'naviy boyliklar yaratuvchisi va sohibi hisoblansa, aniq fanlar odamni biologik yoki fiziologik mavjudot sifatida o'rganadi. Ijtimoiy jihatdan inson intellektual imkoniyatlari, yarata olish qobiliyati, faoliyati, xatti-harakati, qadr-qimmatli va hurmat-e'tibori, ijtimoiy sifatleri va aniq faoliyat mezonlari orqali baholanadi.

Adabiyotlar tahlili. Insoniyat o'z tarixi davomida ma'naviy komillik va yetuklikka intiladi, aql kuchi, tafakkuri qudratini, bilimlari darajasini oshirishga harakat qiladi. Komil insonlikka erishish insoniyatning ezgu orzusi, ma'naviyatining bir qismi bo'lib kelgan. U islom falsafasi orqali kengroq mazmun-mohiyatni bildirgan va barkamol inson haqidagi g'oyalar Xorazmiy, Farobiy, Ibn Sino, Kaykovus, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, Mahmud Koshg'ariy, Lutfiy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Yan Amos

Komenskiy, Iogann Genrix Pestalotsti kabi olimlar asarlarida ham o'z ifodasini topgan. "Avesto"da komillikka erishish g'oyasi uch xususiyat, ya'ni "ezgu fikr", "ezgu so'z" va "ezgu ish"ga ega bo'lgan kishilar misolida ko'rsatilgan. Attor komil inson darajasiga erishishni ishqda deb biladi, Nasafiy esa bu yo'lni ilm o'rganish va tariqat maqomotlarini bosib o'tishda desa, Sulton Valad komillikni ilohiy jazbadan qidiradi, Koshifiy komillik odamning odamga nafi tegishi, o'zini boshqalar baxti uchun fido qilishi yo'lidir [6].

Abu Nasr Forobiy insonga shunday ta'rif beradi: "Barcha hayvonlardan inson o'z alohida xossalari bilan farq qiladi, chunki unda jon bor. Ana shu jondan kuch paydo bo'lib, bu kuch tana a'zolari vositasi bilan harakat qiladi va bundan tashqari unda shunday kuch borki, bu kuch tana a'zolari vositasiz harakat qiladi. Bu kuch aqlidir. Aql faqat insongagina xos bo'lgan tug'ma quvvat, ruh bilan bog'liqdir"[1]. Farobiy uchun inson aql kuchi orqali komillikka erishgan ijtimoiy xususiyatlar sohibi, ijtimoiy faol

jonzot, uning hayoti aql orqali boshqarilishi, aniq maqsadga yo'naltirilishi va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lishi lozim.

Forobiy o'zining "Aflotun qonunlarining mohiyati" asarida komillik ma'nosini bildiradigan "oliyanoblik" sifatiga quyidagicha izoh beradi: "Oliyanob (kishi) o'z go'zalligi, kuchi, zaifligi, sog'lomligi yoki semizligi uchun oliyanob emas, balki qonunlarga mos hayot tarzi bo'yicha ma'qul ko'rilgan odatlarga rioya qilgani uchun oliyanobdir"[2]. Farobiy uchun komillik tushunchasi insonning xatti-harakatlari va jamiyatdagi qabul qilingan qonun-qoidalarga rioya etishi bilan bog'liqdir.

Alisher Navoiyning "Kamol et kasbkim, olam uyidin senga farz o'lmagay g'amnok chiqmoq. Jahondin notamom o'tmak biaynih, erur hammomdin nopok chiqmoq" degan fikrlari har bir inson komillikni o'ziga shior qilib olishi zarurligini anglatadi. [4] Komillikka erishish yo'li ilm orqali, ya'ni o'qish, o'rganish va bilish vositasida ro'y beradi. Zahiriddin Muhammad Boburning

"Kim yor anga ilm tolibi ilm kerak,

O'rgangali ilm tolibi ilm kerak.

Men tolibi ilm-u tolibi ilme yo'q,

Men borman ilm tolibi ilm kerak." [3]

misralarida ma'naviyatning o'zagi bo'lgan ma'rifat va ilmlilikni insonni ma'naviy yuksakliklar sari yetaklovchi buyuk fazilatlar sifatida tasvirlagan.

Xulosa. XXI asrda odamning odamiyligini asrab qolish, shaxs tabiatining tabiiyligini saqlash, inson qalbidagi eng ezgu sifatlarni himoya qilish, odamzodni ma'naviy tanazzuldan qo'riqlash kabi muammolar yechimi qidirilib, komil insonning yangi qiyofasini yaratishda quyidagi insoniy sifatlarni qayd etish mumkin:

- Oliyanoblik;

- Oqillik;

- Ilmlilik;

- Fozillik;

- Odillik;

- Qobillik;

- Ezgulik.

Insonning komillik darajasiga yeta olishi uning ezgulikka xizmat qilishi, ilmlarni o'zlashtirish va rivojlantirishi, ezgu ishlar qilish jarayonida erishilishi mumkin bo'lgan aniq hodisa yoki oliy darajadagi ma'naviy yuksaklik hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Абу Наср Фаробий "Фозил одамлар шахри" асари. Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти. 159-161бетлар.
2. Aflotun qonunlari mohiyati haqida. – T.: Xalq merosi, 1993. – 180 b.
3. Alikulov X., Haqqulov N.Q. Spiritual maturity and philosophical thinking dependence of development // ISJ Theoretical & Applied Science 04(84) 2020. – PP. 164–167.
4. Akhmedova Mekhrinigor Bahodirovna. "#". Indonesian Journal of Innovation Studies, Vol. 18, May 2022, doi:10.21070/ijins.v18i.590.
5. Akhmedova Mekhrinigor Bakhodirovna. "'SPIRITUALITY' LANGUAGE CATEGORY AND ITS CONTENT". Middle European Scientific Bulletin, vol. 6, Nov. 2020, pp. 57-59, doi:10.47494/mesb.2020.6.115.
6. Bahodirovna, A. M. "Semantic Field and Sema in Uzbek (In the Example of 'Ma'naviyat')". INTERNATIONAL JOURNAL OF INCLUSIVE AND SUSTAINABLE EDUCATION, vol. 1, no. 4, Oct. 2022, pp. 77-80, <https://inter-publishing.com/index.php/IJISE/article/view/173>.
7. Islomov Eldor yusupovich, ahmedova mehrinigor bahodirovna. the essence of spirituality in the uzbek language. xiii международная научно-практическая конференция " язык и культура"Челябинск, 26 апреля 2018 года. - P.12-15
8. Навоий Алишер. Мукамал асарлар тўплами. 20 томлик. 3-том. Хазойин ул-маоний. Фаройиб-ус-сиғар. -Тошкент: Фан, 1988, 616 б.
9. Навоий асарлари луғати. Тузувчилар: П.Шамсиев, С.Иброҳимов. - Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1972, 784 б.Комил инсон ҳақида тўрт рисола. Н.Комилов таржимаси. –Тошкент: Маънавият, 1997.
10. Haqqulov N.Q. Perfect generation - personality of private education and humanity facilities // «МИРОВАЯ НАУКА» международное электронное научно-практическое периодическое издание. – 2019. – № 2(23). – С. 62–63.
11. <https://www.bible.com/bible/compare/GAL.5.22-23>